

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

КАЦІДИМ Андрій

Одеський національний економічний університет

<https://orcid.org/0009-0007-8680-6038>

e-mail: andrey7k7@gmail.com

У статті проведено дослідження напрямів правового забезпечення фінансування інноваційного розвитку. Визначено роль інноваційного розвитку в сучасних умовах господарювання у міжнародній економіці. Обґрунтовано важливість технічних та технологічних змін як рушійних чинників розвитку підприємницьких структур у світовому господарстві. Визначено, що активізація інноваційних підходів також важлива в перспективних напрямках розвитку вітчизняної економіки, зокрема і у військово-промисловій сфері. Розглянуто основні законодавчі акти України, які регулюють фінансування інноваційного розвитку в Україні та досліджено напрями регулювання в цих актах фінансування інноваційної діяльності. Проведено аналіз обсягів фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні протягом останніх років. Визначено, що попри наявності позитивної тенденції до збільшення обсягів фінансування, лише незначна частка промислових підприємств в Україні приймає участь у реалізації інноваційних проєктів. Зроблено висновки про доцільність удосконалення правового забезпечення інноваційного розвитку на основі міжнародного досвіду, орієнтуючись на посилення кредитно-податкових преференцій, субсидій для новаторів тощо.

Ключові слова: інноваційний розвиток; правове забезпечення; законодавчі акти; фінансування інновацій; стимулювання інновацій.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-17-17>

Стаття надійшла до редакції / Received 29.07.2025

Прийнята до друку / Accepted 22.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОКІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В економічній літературі останніх років тематика щодо досліджень забезпечення інноваційного розвитку у вітчизняній економіці є надзвичайно актуальною. Важливість зазначених процесів пов'язана передусім із необхідністю відновлення діяльності багатьох підприємницьких структур, що були зруйновані внаслідок агресії Росії, відбудови інфраструктурних об'єктів, переоснащення багатьох сфер діяльності для виходу з кризового становища. Активізація інноваційних процесів є важливим завданням усіх рівнів управління в державі та потребує комплексного підходу в управлінні інноваційним розвитком. Разом з тим інноваційна діяльність підприємницьких структур гальмується цілою низкою проблем, до яких можна віднести як об'єктивні, так і суб'єктивні причини їх діяльності. Суб'єктивні причини (проблеми) пов'язані з недостатністю обсягів та джерел фінансування інноваційної діяльності; з відсутністю фахівців, спроможних ініціювати та впроваджувати інноваційні проєкти, що посилюється сьогодні міграцією висококваліфікованого населення за кордон та в безпечні регіони країни; наявністю проблем щодо можливості придбання та використання необхідного техніко-технологічного устаткування тощо. Серед низки проблем об'єктивного характеру центральне місце, на наш погляд, займають проблеми формування відповідного правового забезпечення для успішної реалізації інноваційного розвитку, що обумовлює актуальність нашого дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові дослідження, які присвячені проблемам управління інноваційним розвитком в Україні відображені в роботах багатьох вітчизняних науковців. Так, в роботах А. Безуса та І. Колодяжної [1-2] розглянуто роль і значення інноваційного розвитку для забезпечення стійкості та підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах посилення конкуренції. О. Базилінська, О. Савастеева, Т. Журавльова та Д. Скларов [3-4] досліджували особливості та форми державної підтримки інноваційного розвитку, проблемні аспекти та напрями її посилення. Питання щодо фінансового забезпечення інноваційної діяльності, джерел фінансування, визначення напрямів формування фінансово-кредитної системи стимулювання інноваційних процесів на основі міжнародного досвіду відображені в роботах І. Руденко, Н. Постольної, О. Голованової, В. Золотоверхої, В. Семенової, Ю. Маслова [5-6]. І. Новик присвятила своє дослідження проблемам інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств та визначила перспективи і напрями їх вирішення [7], а Л. Могильна та І. Воробйов [8] дослідили ризики, які

виникають в процесі реалізації інноваційних проєктів, способи їх ідентифікації і напрями зменшення рівня ризиків та їх нівелювання. Р. Заєць та Д. Коваленко [9] розглядали значення фінансування інноваційних «зелених» проєктів для відновлення вітчизняної економіки.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Необхідність посилення стимулювання інноваційної активності в економіці України потребує додаткового дослідження правового забезпечення як базису для прийняття управлінських рішень в сфері інноваційного розвитку, зважаючи на об'єктивні зміни економічного становища та реалізацію завдання щодо забезпечення технологічного переозброєння пріоритетних сфер діяльності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей правового забезпечення інноваційного розвитку в Україні, виявлення ключових проблем та розроблення рекомендацій щодо їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Науково-технічний прогрес сьогодні є важливим чинником розвитку будь-якої економічної та побутової сфери в більшості країн світу. Прискорення темпів оновлення техніки та технологій, створення нових видів сировини та матеріалів, розширення сфер застосування штучного інтелекту в діяльності підприємницьких структур спонукають уряди країн відповідально відноситись до викликів науки і техніки та забезпечувати сприяння впровадження інноваційних підходів в усі сфери життєдіяльності: виробництво, сільське господарство, будівництво, освіту, науку тощо.

- забезпечення сталого інноваційного розвитку є важливим завданням функціонування державних інституцій. Світова економіка перебуває під турбулентним впливом технічних та технологічних змін, що стосуються усіх аспектів діяльності підприємницьких структур:

- управління економічними та виробничими процесами (створення новітніх автоматизованих систем управління діяльністю підприємств; управління сучасними логістичними ланцюгами; управління взаємодією виробничих підрозділів; управління взаємозв'язками з споживачами тощо);

- технічне та технологічне переоснащення виробничих процесів: автоматизація та роботизація виробництва, впровадження безвідходних екологічних технологій; застосування штучного інтелекту для моделювання виробничих процесів; використання 3D технологій та ін.

- удосконалення процесів просування та реалізації продукції на ринках збуту: широке застосування online-платформ, використання сучасних маркетингових технологій тощо.

Відновлення економіки України перебуває сьогодні в прямій залежності від впровадження інноваційних технологій. Внаслідок військової агресії Російської Федерації сьогодні в Україні пошкоджено значну частину промислових споруд, інфраструктурних об'єктів, закладів освіти, житлових будинків, їх відновлення потребує застосування сучасних інноваційних технологій в будівельній сфері. Відновлення роботи промислових підприємств необхідно проводити з використання сучасних промислових технічних засобів та найновіших технологій. Вихід вітчизняної економіки з кризи потребує також орієнтування на розвиток нових високотехнологічних сфер діяльності, переорієнтацію на новітні потреби міжнародних ринків. Інноваційні розробки та новітні технології стають наріжним каменем у формуванні ефективного військово-промислового комплексу, спроможного забезпечити як власні потреби в нових видах озброєння, так і стати надалі перспективним напрямом для заключення комерційних міжнародних угод. Перспективи розвитку вітчизняної економіки залежать, на нашу думку, від спроможності забезпечити умови для стимулювання та заохочення зростання інноваційної активності суб'єктів підприємницької діяльності. Це складне завдання базується перед усім на спроможності формування дієвого правового механізму для забезпечення мотивації інноваційного розвитку.

В нашій державі протягом останніх десятиліть було прийнято ряд різноманітних законодавчих актів, що регулюють відносини у сфері інноваційного розвитку. До них, зокрема, відносяться: Закон України «Про інноваційну діяльність», Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та ін. [10-12]. Для подальшого дослідження правового забезпечення фінансування інноваційного розвитку розглянемо, в яких Законах України та нормативних документах регулюються процеси фінансування інноваційної діяльності (табл.1).

Таблиця 1

Законодавчі акти, які регулюють фінансування інноваційного розвитку в Україні

Законодавство	Напрями регулювання
Конституція України [13]	Стаття 54. Цей законодавчий акт гарантує усім громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист прав інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Громадяни мають право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; державні інституції сприяють розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.
Господарський Кодекс України [14]	Глава 34 «Правове регулювання інноваційної діяльності». Формами інвестування інноваційної діяльності є: державне (комунальне) інвестування; комерційне інвестування; соціальне інвестування; іноземне інвестування; спільне інвестування.
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [15]	Інноваційна діяльність передбачає сукупність заходів по створенню, впровадженню, поширенню та реалізації інновацій з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності.
Закон України «Про інноваційну діяльність» [10]	Стаття 3. Мета і принципи державної інноваційної політики. Стаття 6. Державне регулювання інноваційної діяльності. Стаття 17. Види фінансової підтримки інноваційної діяльності.
Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [11]	Стаття 36. Оплата і стимулювання праці (навчання) вчених. Стаття 47. Фінансово-кредитні та податкові інструменти державного регулювання у сфері наукової і науково-технічної діяльності. Стаття 48. Фінансове забезпечення наукової і науково-технічної діяльності. Стаття 49. Статус та завдання Національного фонду досліджень України.
Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [12]	Стаття 6. Фінансова підтримка проектів технологічних парків. Для фінансової підтримки проектів технологічних парків запроваджується бюджетна програма підтримки діяльності технологічних парків. Стаття 7. Цільові субсидії технологічних парків. Стаття 9. Кредити для проектів технологічних парків.
Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» [16]	Стаття 31. Фінансування державної наукової і науково-технічної експертизи. Стаття 32. Фінансування громадської наукової і науково-технічної експертизи. Стаття 33. Фінансування інших наукових і науково-технічних експертиз. Стаття 34. Матеріальне стимулювання експертів у сфері наукової і науково-технічної експертизи.

Джерело: складено автором за [10-16].

Найбільш деталізовано аспекти фінансування інноваційної діяльності розкриті в Законі України «Про інноваційну діяльність» [10]. Стаття 3. Мета і принципи державної інноваційної політики визначає, зокрема, такі принципи: забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності;

Стаття 6. Державне регулювання інноваційної діяльності, у т.ч. передбачає: фінансову підтримку виконання інноваційних проектів; стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів; встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;

Стаття 17. Види фінансової підтримки інноваційної діяльності:

-повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів;

-часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування за рахунок тих же коштів;

-повна чи часткова компенсація відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

-державні гарантії комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

-майнове страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків.

На рис. 1. відображено обсяги фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні в динаміці останніх років.

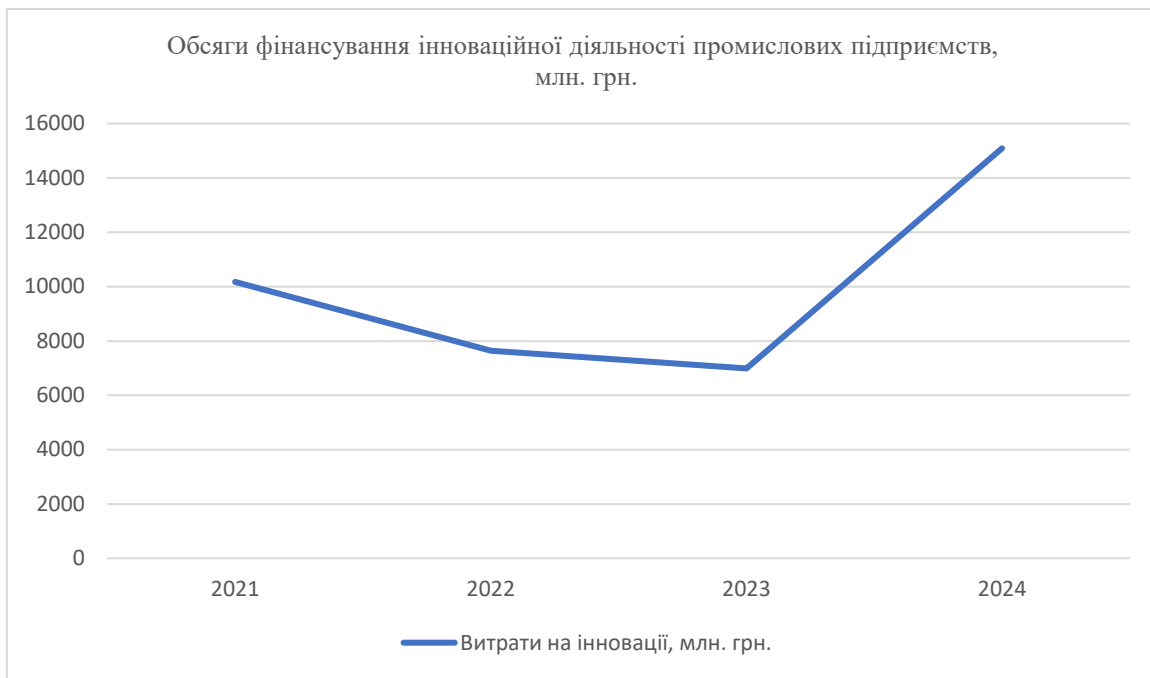

Рис. 1. Обсяги фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні, млн. грн. (Джерело: складено автором за матеріалами [17]).

Аналіз даних, наведених на рис. 1 показує наявність позитивної тенденції у 2024 році щодо значного збільшення обсягів фінансування інновацій в промисловості. Проте аналіз відкритих даних показує, що щорічно лише незначна частка промислових підприємств долучається до реалізації інноваційних проєктів (менше 20 %), а фінансування інноваційної діяльності відбувається в основному тільки за рахунок власних коштів підприємств (понад 70 % в загальному обсязі фінансування) [17].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дає можливість зробити висновки, що в Україні прийнятті законодавчі акти, що призвані регулювати питання щодо фінансування інноваційного розвитку. Однак реальне становище щодо реалізації інноваційного розвитку свідчить про наявність перешкод та проблем на шляху до залучення більшості підприємницьких структур в інноваційні процеси. Таким чином, незважаючи на наявність низки законодавчих актів, у сфері фінансування інноваційної діяльності (розвитку) вітчизняних підприємств спостерігаємо низьку інноваційну активність, що в більшості випадків обумовлено недостатністю обсягів власного фінансування та обмеженістю джерел фінансування.

Вважаємо, що необхідно удосконалити правове забезпечення інноваційного розвитку, враховуючи позитивний міжнародний досвід, орієнтований на широке використання системи податкових пільг, преференцій, кредитно-податкових канікул, субсидій та інших форм заохочення для активних учасників інноваційних процесів, забезпечуючи мотивацію та стимулювання реалізації сучасних інноваційних проєктів. Реалізація таких напрямів сприятиме формуванню ефективного правового середовища спроможного забезпечити інноваційний розвиток України з врахуванням впливу науково-технічного прогресу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безус А.М. Роль інноваційного розвитку у стійкості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. №8. 2018. С. 22-25.
2. Колодяжна І.В. Розвиток інноваційної діяльності підприємства в умовах конкуренції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. №18. 2018. С. 58-62.
3. Базілінська О. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2023. № 4 (32). С. 27-38.
4. Савастеева О.М., Журавльова Т.О., Склярів Д.Ю. Державна фінансова підтримка інноваційної діяльності в національних умовах неоіндустріального розвитку. *Економіка та*

супільство. Випуск № 35. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-31>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1088/1045>

5. Руденко І.В., Постољна Н.О., Голованова О.М., Приходько Т.М., Золотоверха В.П. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств в Україні. *Scientific Journal «ScienceRise»*. №5(58). 2019. С. 18–22.

6. Семенова В.Г., Маслов Ю.К. Фінансові аспекти формування інтелектуального капіталу підприємств та забезпечення трансферу технологій. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. Випуск 2 (29). С. 188-196.

7. Новик І.В. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств. *Економіка та суспільство*. № 68. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-181>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5061>

8. Могильна Л.М., Воробйов І.О. Управління ризиками інноваційно-інвестиційних проєктів підприємства. *Економіка та суспільство*. № 66. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-130>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4639>

9. Засєць Р.В., Коваленко Д.І. Фінансування зелених проєктів як можливість активізації інвестиційної діяльності України в умовах післявоєнного відновлення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». № 7 (75), 2023. С. 190-195.

10. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

11. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 09.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

12. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків. Закон України від 05.12.12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>

13. Конституція України від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 16.08.2025).

14. Господарський Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

15. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18.09.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

16. Про наукову і науково-технічну експертизу. Закон України від 10.02.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>

17. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

REFERENCES:

1. Bezus A.M. (2018). The role of innovative development in the sustainability of the enterprise. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 8, 22-25. [In Ukrainian].

2. Kolodyazhna I.V. (2018). Development of innovative activity of the enterprise in conditions of competition. *Naukovyi visnyk Uzhgorodzkogo natsionalnogo universytetu*, 18, 58-62. [In Ukrainian].

3. Basilinska O. (2023) State regulation of innovation and investment development in entrepreneurship.. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, 4 (32), 27–38. [In Ukrainian].

4. Savasteyeva O.M., Zhuravleva T.O., & Sklyarov D.Y. (2022). State financial support of innovation activity in the national conditions of neo-industrial development. *Ekonomika ta suspilstvo*, 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-31>. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1088/1045> [In Ukrainian].

5. Rudenko I.V., Postolna N.O., & Golovanova O.M., Prykhodko T.M., Zolotoverha V.P. (2019). Financial support of innovative activities of enterprises in Ukraine. *Scientific Journal «ScienceRise»*, 5(58), 18–22. [In Ukrainian].

6. Semenova V.H., Maslov Yu.K. (2019). Financial aspects of the formation of the intellectual capital of enterprises and the provision of technology transfer. *Finansovo-kredytna dijalnist: problemy teorii ta praktyky*, 2 (29), 188-196. [In Ukrainian].

7. Novyk I.V. (2024). Problems of innovation and investment development of enterprises *Ekonomika ta suspil'stvo*, 68. Retrieved from: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-181> [In Ukrainian].

8. Mohyl'na L.M., Vorobjov I.O. (2024). Risk management of innovative and investment projects of the enterprise. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-130>. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4639> [In Ukrainian].

9. Zaiets' R.V., Kovalenko D.I. (2023). Financing green projects as an opportunity to boost investment activity in Ukraine in the context of post-war recovery. *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka»*. Seriya: «Ekonomiczni nauky», 7 (75), 190-195. [In Ukrainian].

10. Pro innovatsijnyj dijalnist: Zakon Ukrainy vid 04.07.2002p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [In Ukrainian].

11. Pro naukovu i naukovo-tehnicnu diial'nist': Zakon Ukrainy vid 09.04.2025. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [In Ukrainian].

12. Pro spetsial'nyj rezhym innovatsijnoi diial'nosti tehnolohichnykh parkiv. Zakon Ukrainy vid 05.12.12. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text> [In Ukrainian].

13. Konstytutsiia Ukrainy vid 01.01.2020. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian].
14. Hospodars'kyj Kodeks Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [In Ukrainian].
15. Pro investytsijnu diial'nist'. Zakon Ukrainy vid 18.09.1991. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> [In Ukrainian].
16. Pro naukovu i naukovo-tehnicnu ekspertyzu. Zakon Ukrainy vid 10.02.1995. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian].
17. Ofitsijnyj sajt Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [In Ukrainian].

FEATURES OF LEGAL SUPPORT FOR FINANCING INNOVATIVE DEVELOPMENT

KATSIDYM Andrii
Odessa National University of Economics

The article examines the legal aspects of financing innovative development. It defines the role of innovative development in the current economic conditions of the international economy. The importance of technical and technological changes as driving factors for the development of entrepreneurial structures in the global economy is substantiated. It is determined that in Ukraine, as a result of the full-scale invasion of the Russian Federation, negative crisis phenomena are observed, associated with the destruction of industrial and infrastructure facilities, the transfer of entrepreneurial activity abroad, etc. It is proven that an important direction for the reconstruction and restoration of the domestic economy is the focus on modern innovative technologies in all areas of activity: ensuring scientific and technical changes in basic areas of activity; introducing modern automated management systems in business structures; promoting the technical and technological re-equipment of production processes; ensuring the improvement of product promotion and sales processes in sales markets, etc. It has been determined that the activation of innovative approaches is also important in promising areas of development of the domestic economy, including the military-industrial sphere. The main legislative acts of Ukraine regulating the financing of innovative development in Ukraine have been considered. The areas of regulation in these acts of financing innovative activities have been studied. An analysis of the volume of financing for innovative activities of industrial enterprises in Ukraine in recent years has been carried out. It has been determined that despite the positive trend towards an increase in funding, only a small proportion of industrial enterprises in Ukraine participate in the implementation of innovative projects. Therefore, it has been concluded that it is advisable to improve the legal framework for innovative development based on international experience, focusing on strengthening credit and tax preferences, subsidies for innovators, etc.

Keywords: innovative development; legal framework; legislative acts; financing of innovation; stimulation of innovation.